

Starta eko Ungnöt

Foto: Mats Pettersson

Börja med ekologisk produktion av ungnöt

Text: Dan-Axel Danielsson, Jordbruksverket

Sverige har många gårdar med goda förutsättningar att producera nötkött baserat på i första hand grovfoder och bete. Det resulterar inte bara i ett klimatsmart efterfrågat kött, utan också i ett öppet landskap och bevarade betesmarker. Är du en av dem som har förutsättningarna?

Varför ekologisk produktion?

Målet med ekologisk produktion är ett långsiktigt hållbart jordbruk med en strävan efter balans mellan växtodling och djurhållning. Mineralgödsel och kemiska växtskyddsmedel används i mycket begränsad omfattning. Djuren ska kunna utföra sina naturliga beteenden, vara utomhus mycket och det mesta av fodret ska komma från den egna gården.

Kontrollen garanterar ekologiskt

Om du följer EU:s regler för ekologisk produktion och är anmäld till ett kontrollorgan som kontrollerar din produktion får du sälja och märka dina produkter som ekologiska. KRAV-reglerna har sin grund i EU:s regler men går i vissa fall lite längre än vad EU:s regler gör. Reglerna för ekologisk produktion hittar du på EUR-Lex. På Jordbruksverkets webbplats finns en länk till de nationella riktlinjerna för ekologisk produktion som branschen tagit fram. KRAV:s regler hittar du på KRAV:s webbplats.

I normalfallet kommer produktionen att kontrolleras minst en gång per år. Tänk på att sköta all dokumentation som behövs.

Hitta en marknad

För att få ett bra pris för ditt nötkött bör du ha kontrakt med ett slakteriföretag. Du kan låta slakteriet köpa dina djur, men det finns också de som använder slakterierna för legoslakt och sedan säljer köttet själva eller tillsammans med andra. Detta kräver mer av dig men kan vara riktigt lönsamt. Om det slakteri som legoslaktar åt dig inte har egen certifiering för ekologisk

produktion måste du skriva ett underleverantörsavtal med slakteriet där det framgår att dina djur är ekologiska.

För att du ska hitta en marknad för ditt ekologiska nötkött räcker det inte att det är ekologiskt producerat. Det måste också uppfylla en del kvalitetskrav för att du ska få ut ett merpris för köttet. Hur de kraven ska se ut varierar lite mellan slakterierna. Slaktkropparna får inte vara för små men inte heller för stora. De får inte heller vara för magra och inte för feta. De får heller inte ha för dålig formklass. Formklassen är ett sätt att beskriva förhållandet mellan kött och ben i slaktkroppen. Ju högre formklass desto högre är andelen kött i slaktkroppen. I framtiden kan det komma krav på marmorering också. Det är ett sätt att beskriva hur mycket insprängt fett det finns i köttet.

Så här ställer du om

Innan du påbörjar omställningen ska du ansluta dig till ett kontrollorgan och anmäla dig till Jordbruksverket. Omställningstiden för marken är två år. När du säljer till slakt är omställningstiden 12 månader, dock lägst tre fjärdedelar av deras livstid.

Köp bara ekologiska djur

Om du har mjölkkor eller dikor på gården kan du föda upp tjurkalvarna och de kvigkalvar som inte behövs för rekrytering till slakt. Om du inte har det får du köpa in dina kalvar. De måste komma från ekologiska besättningar. Om du önskar avlägsna hornanlagen på dina djur måste du ha det godkänt av Jordbruksverket.

Foto: Olof Nylén

Välj din uppfödningsmodell

Det finns många olika sätt att föda upp köttdjur. Välj uppfödningsmodell utifrån gårdens förutsättningar. Två avgörande faktorer är tillgång på byggnader och bete. Vad marknaden efterfrågar har också mycket stor betydelse. Ta hjälp av en rådgivare för att hitta vad som är mest optimalt på din gård.

Rasen påverkar resultatet

Du kan använda vilka raser som helst men tänk på att egenskaperna är olika för olika raser. Mjölkrasernas nackdel är att de har dålig formklass. Den blir bättre av högre slaktvikt och hög intensitet i uppfödningen. Tjurar har bättre formklass än stutar.

De tunga kötttrasernas nackdel är att det finns risk för att slaktkropparna blir för magra. De blir fetare med högre slaktvikt och högre intensitet. Risker är då att de kan bli för stora. Stutar blir fetare än tjurar.

De lätta kötttrasernas nackdel är att de kan bli för feta. De blir magrare om intensiteten är låg och om de slaktas vid en lägre vikt. Tjurar blir inte lika feta som stutar.

Kvigor är som stutar men blir ännu lite fetare; har ännu lite sämre formklass, växer lite

långsammare och du ska slakta dem vid en lägre vikt än stutarna.

Ekologisk foderstat

Allt foder utom minerialfodret ska vara ekologisk producerat.

I ekologisk produktion får maximalt 40 procent av fodret vara kraftfoder. Resten ska vara grovfoder.

För att få en hög tillväxt och bra slaktkroppar är det mycket viktigt att skörda vallfodret tidigt. Allra viktigast är det för tjurar och tunga kötttraser.

Om du föder upp kvigor och stutar kan du utfodra dem med enbart grovfoder och mineralfoder från sex månaders ålder. Yngre djur som inte diar behöver kraftfoder. Upp till sex månaders ålder bör det ingå proteinfodermedel i kraftfodret. Raps, åkerböna och ärter är proteingrödor som kan odlas på gården. Det finns också lämpliga foder att köpa.

Så mycket foder går det åt

Hur mycket grovfoder det går beror på vilken uppfödningsmodell man valt och kvaliteten på grovfodret. Räkna med att det går åt mellan två och tre ton torrsbstans per djur du föder upp till slakt, men det kan gå åt betydligt mer än så om kvaliteten på grovfodret är låg.

Bete och utevistelse

I Sverige måste alla nötkreatur över sex månaders ålder gå på bete. Betesperioden ska vara minst två, tre eller fyra månader beroende på var i Sverige du bor men en grundprincip inom ekologisk produktion är att uppfödningen ska bygga på maximalt utnyttjande av bete. I konventionell och ekologisk produktion är tjurar undantagna från detta beteskrav. För de ekologiska tjurarna räcker det om de har tillgång till en rastgård.

Planera betesdriften

För att kalven ska kunna utvecklas på rätt sätt behöver den ha tillgång till ett spätt och smakligt bete. Betesplanering är därför viktigt i ungnötsproduktionen.

Ett riktmärke är att du kan ha 4 unga djur (under 1 år gamla) eller 2 äldre djur (över 1 år gamla) per ha hagmarksbete i början på betes-säsongen, men endast hälften så många slutet. För åkermarksbeten kan du dubbla beläggningen. Särskilt naturbetesmarkerna kan variera mycket i avkastning. Anpassa beläggningen efter förutsättningarna på din gård.

Genom att fällindela betena och låta djuren rotera mellan fällorna får du ett smakligare bete och lättare att bemästra parasiterna. Det är en stor fördel om de djur som betar första säsongen kan gå på beten där det inte gick nötkreatur året innan. Du får inte avmaska djuren rutinmässigt, men om de angrips av parasiter får de givetvis behandlas för det. Du ska då kunna visa för ditt kontrollorgan att det fanns behov för avmaskning.

Byggnader för lösdrift

Djuren ska gå lösa. De mått som behövs är i sort sett de samma som krävs enligt djurskyddslagen. Spaltgolv är endast tillåtet om djuren samtidigt har tillgång till strödd liggyta. Minst halva den tillgängliga golvytan ska vara helt golv.

Fundera ut hur du ska få tag i tillräckligt med strö. Det du strör med behöver inte vara ekologiskt producerat men beakta risken att djuren äter av den och får i sig otillåtna substanser.

Odla ditt eget foder

Reglerna för ekologisk produktion säger att du ska vara självförsörjander av foder till 60 procent (70 procent från 2024). Du får samarbeta med andra ekologiska aktörer eller aktörer under omställning eller med foderaktörer.

När du beräknar din självförsörjningsgrad av foder får du byta egen spannmål eller annan gröda som kan användas som foder till nötkreatur mot inköpt foder.

Vilken växtodling du behöver ha beror på vilka uppfödningssystem du har valt. För uppfödning av stutar och kvigor räcker vallodling långt men om du föder upp tjurar behöver du odla spannmål också. Det fungerar med vilken spannmål som helst, men du får mest energi av vete och rågvete. Du kan även odla spannmål och skörda det som helsädesensilage men om du ska använda det till de mest intensiva uppfödningssystemen måste du skörda det tidigt.

Räkna på lönsamheten

Lönsamheten beror mycket på vilken marknad du hittar för ditt ekologiska kött. Undersök olika möjligheter för avsättning och se vilket pris du kan få ut. Givetvis ska du ta med i beräkningen hur stor egen insats du har möjlighet att göra för

detta. Att sälja kött i egen regi i t ex en gårdsbutik kan ge betydligt högre intäkter, men kräver också insatser.

För att få bra produktionsresultat måste vallfodret skördas tidigt. Generellt gäller att senare skördat vallfoder resulterar i långsammare tillväxt, högre foderåtgång och sämre slaktkroppar.

Möjligheten att få ersättning för naturbetesmarker påverkar lönsamheten mycket. Ta reda på vilka möjligheter du har på din gård för att få sådan ersättning.

Du kan få goda råd

Ta kontakt med en rådgivare om du är intresserad av att diskutera vilka förutsättningar du har för att starta med ekologiska ungnöt. En rådgivare kan också ge dig tips om andra lantbrukare som har ekologiska ungnöt som du kan ta kontakt med och eventuellt besöka.

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Tfn 036-15 50 00 (vx)
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se

ISSN 1102-8025. JO21:7

Omslagsfoto: Markus Tiburzi